

A VÁROSLAKÓK FOLYÓIRATA

Pro Cultura Urbis díj 2007

XLI. évfolyam, 9. szám
megjelenik minden hónap 15-én

Alapítva: 1945

I–III. évfolyam: 1945–1947
Szerkesztő: Némethy Károly,
Lestyán Sándor
IV–XXVI. évfolyam: 1966–1988
Szerkesztő: Mesterházi Lajos,
Fekete Gyula, Vargha Balázs,
Jávor Ottó, Szabó JánosFőszerkesztő:
Buza PéterOlvasószerkesztő:
Saly NoémiSzerkesztőbizottság:
Angelus Róbert,
Bojár Iván András (Épített világ)
Buza Péter, Hidvégi Violetta,
Kirschner Péter,
N. Kósa Judit (publicisztika),
Saly Noémi,
Sándor P. Tibor (archív fotó),
Török András
(Simplicissimus Budapestje)Facebook oldalunk szerkesztője:
Vadász ÁgnesA szerkesztés műhelye
a Nagy Budapest Törzsasztal
A szerkesztőség levelezési címe:
1054 Budapest, Honvéd utca 3.
budapestfolyoirat@summa-artium.hu
www.budapestfolyoirat.huKiadja a Summa Artium Nonprofit Kft.
Felelős kiadó: Török András
1054 Budapest, Honvéd utca 3.
Telefon és fax: 318-3938
Lapigazgató: Szűcs AndreaA BUDAPEST partnere
a Városháza Kiadó
Kiadóvezető: Csomós Miklós
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1.
Telefon: 411-5000Terjesztés: Magyar Posta
Reklamáció: 318-3938

Tördelés: Görög Gábor

Nyomdai munka: Pharma Press Kft.
1033 Budapest, Szőlőkert utca 4/a
Telefon: 577-6300, fax: 577-6362ISSN: 1785-590X
Nyilvántartási szám: 2.2.4/237/2004Címlapon:
Borban az igazság – de kié?
(2. oldal)
Fotó: RICA hátsó borítón:
Tóni bá' a zuglói kádi
(5. oldal)

BUDAPEST

 időszámítása éppen olyan, mint a világ bármely más pontjáé. Harminc év itt is egy emberöltő, a kilencset egymásnak adó nemzedékek közös emlékezetében „mindig”-nek tűnik az, ami három évtizede is nagyjából ugyanúgy volt, mint ma.

Budapest bizony kevés híján harminc éve pont úgy működik, ahogyan ma ismerjük: huszonnégy lényegében egyenrangú önkormányzatra tagoltan, az erős kerületeknek kiszolgáltatott Fővárosi Közgyűlés által irányítva, miközben a kerületek és a város élén is egy-egy olyan politikus áll, akit a polgárok megválasztottak.

Érthető tehát, hogy a város lakói számára ez a megszokottság egyben érték is. Ami „mindig” így volt, az már állandóságot sugall, ahhoz érdemes ragaszkodni, és az sem csodálni való, hogy bármilyen gyökeres változás – például a Fővárosi Közgyűlés közvetlen választásának megszüntetése vagy az ötlet, hogy a főpolgármestert a kormány nevezze ki – óhatatlanul szorongást szül: jó lesz ez nekünk? Mi a célja a módosításnak?

Pedig valóban úgy van, hogy a főváros csak az utóbbi huszonnégy évben működött és épült fel az általunk ismert módon. Három, egymástól gyökeresen eltérő modell előzte meg a mostanit, és ebben a négyben csak egy dolog volt közös: hogy a mindenkori kormány folyvást a fővárosi beruházások és a döntéshozatal fölötti befolyása erősítésére törekedett, Budapest pedig mindig is igyekezett államként viselkedni az államban, a lehető legjobban tágitani kompetenciáinak határait.

Kis híján másfél évszázaddal ezelőtt, amikor létrejött az egységes főváros, még mintha Budapest állt volna nyerésre. Az Osztrák-Magyar Monarchia vorschriftes közigazgatási rendjéből csak az erős és feltörekvő magyar főváros lógott ki azzal a különlegességével, hogy itt a polgármester állami ellenőréként dolgozó – a főispánnak megfelelő, az uralkodót képviselő – főpolgármestert is választották: a törvényhatóság szavazta meg a király három jelöltje közül. Ugyancsak a város különleges státuszára utalt, hogy az akkor négyszáz fős közgyűlés felét kitevő nagyadózók, a virilisták is szavazás útján, a polgárok voksaival kerülhettek be a közgyűlésbe.

Az első világháborút, pontosabban a Tanácsköztársaság rendkívüli megrázkódtatást jelentő 133 napját követően azonban fordult a kocka, és Horthy állama két és fél évtizeden át arra törekedett, hogy minél inkább befolyása alatt tudja tartani Budapestet. Az 1920-ban sebtében, képviselői indítványra megszületett új fővárosi törvény megszüntette a virilizmust – így igyekezve minél kevesebb (zsidó) polgár közvetlen beleszólását engedni a város ügyeibe –, majd a következő évtizedben lépésenként szorította le a közvetlenül választott (így kivédhetetlen módon akár liberális vagy éppen szociáldemokrata) városatyák arányát a hivatalból tag képviselők javára.

Ahogy az első két korszakban, úgy az 1950-es tanács törvény életbe lépése után sem változott az a gyakorlat, hogy a kerületek csak előljáróságokként, tényleges döntési jogkör nélkül működtek. Mi több, megmaradt az a szokás is, hogy a közgyűlés (immár Fővárosi Tanács) vezetőjét a tagok saját soraikból, maguk válasszák meg. Kétségtelen visszalépés volt azonban, hogy a tényleges döntéshozó testület nem az évente négyszer ülésező tanács, hanem a tagjai közül gondosan kiválogatott végrehajtó bizottság volt.

Nincs abban semmi meglepő, hogy a rendszerváltáskor mindennek a tagadását, a valódi önkormányzatiság életbe léptetését igyekezett megvalósítani az új hatalom. Minél közelebb akarták vinni a döntéseket azokhoz, akiknek a mindennapjait befolyásolja egy-egy határozat: ennek következményeképpen jöttek létre az erős kerületek és – az elmélet szerint legalábbis – a velük kooperációban működő, a kerületi akaratokat összefogó és összefésülő főváros. Hogy mindez nem így történt, az nem a jó szándékon, hanem az ország pártpolitikai szétszabdaltságán, az örökölt és szerzett párbeszédképtelenségen múlt.

Végignézve a főváros történetén, az egyértelmű: a rendszert reszelgetni lehet, de megjavítani csak egy olyan újratervezéssel, amelynek során a tervező nem hatalmi, hanem működési szempontból szemléli a célját. Kerületek és főváros, főváros és állam hatékony együttműködése nélkül Budapest nem evickélhet ki abból a gödörből, ahová már jócskán beszorult. 1870 után a nagyberuházások terén a paritásos alapon, egyenlő állami és fővárosi részvétellel felállított Fővárosi Közmunkák Tanácsa adott egy működőképes mintát az efféle együttműködésre. Ez azonban nem szükségképpen az egyetlen üdvözítő megoldás. Már a feltehető és feltételre érdemes kérdések sora is izgalmas. Hány igazgatási egységből álljon Budapest? Milyen befolyásuk legyen a döntéshozatalra a pártoknak, a civileknek vagy éppen az itt munkahelyet teremtő „viriliseknek”? Az önálló vagy az állami rendbe illeszkedő gazdálkodás-e az inkább üdvözítő? Ki döntsön a fontos városépítési kérdésekről? Egyáltalán: milyen legyen a következő másfél évszázad, milyen az

BUDAPEST?